

Juozas Girdzijauskas 2003 m. Žemaičių akademijos konferencijoje. Virginijos Valuckienės nuotrauka

JUOZAPAS GIRDZIJAUSKAS

(1935–07–10–2014–12–31)

2014 m. gruodžio 31 d. Vilniuje mirė Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto profesorius, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras, vienas žymiausių Lietuvos literatūros istorijos tyrinėtojų, eilėtyros specialistų profesorius Juozapas Girdzijauskas. Daugelį metų Vilniaus universitete jis dėstė literatūros mokslo įvadą, literatūros teoriją, estetinės minties istoriją, kursus, skirtus lietuvių poetikai ir eilėdarai, S. Daukanto, V. Mykoliaičio- Putino kūrybai, bei XIX a. lietuvių literatūros kursą. Lietuvos atgimimo metais J. Girdzijauskas įsijungė į Žemaičių kultūros draugijos veiklą, tapo Simono Stanevičiaus bendrijos pirmininku ir jai vadovavo iki pat savo gyvenimo saulėlydžio.

J. Girdzijauskas gimė 1935 m. liepos 10 d. Raseinių apskrities Šimkaičių valsčiaus Kalupių kaime Julijonos ir Benedikto Girdzijauskų šeimoje. Pradinį išsilavinimą gavo Paupio pradžios mokykloje (dabartinio Raseinių rajono teritorija). Vėliau – mokslai Vadžgirio progimnazijoje, Viduklės vidurinėje ir Vilniaus 1-ojoje vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1953 metais.

Nuo mažens mėgo muziką, tad mokėsi J. Tallat-Kelpšos muzikos technikumė, o 1953–1958 m. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakultete.

Užbaigęs studijas įsidarbino Šalčininkų rajono laikraščio redakcijoje. Čia jis 1958–1960 m. dirbo vertėju, o vakarais – mokytoju Šalčininkų darbo jaunimo vidurinėje mokykloje. Traukė mokslinis darbas, tad 1960 m. įstojo į Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedros aspirantūros studijas ir jas 1963 m. sėkmingai užbaigė. J. Girdzijausko mokslinio darbo vadovas buvo profesorius Jurgis Lebedys.

Po aspirantūros studijų teorines žinias pabandė pritaikyti „Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos“ redakcijoje (čia jis dirbo 1963–1965 metais). 1965 m. tapo Vilniaus universiteto dėstytoju. Šio universiteto Lietuvių literatūros katedroje jis dirbo 1965–1992 m., o vėliau dar 10 metų – Literatūros teorijos katedroje.

1966 m. Vilniaus universitete J. Girdzijauskas apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją, 1983 m. čia jam buvo suteiktas filologijos mokslų daktaro laipsnis, 1984 m. – Filologijos fakulteto profesoriaus vardas. 1992–1999 m. J. Girdzijauskas dirbo Vilniaus universiteto Literatūros teorijos katedros vedėju, 2001–2002 m. buvo šio Universiteto Literatūros istorijos ir teorijos katedros profeso-

rius. 1969–1975 m. J. Girdzijauskas papildomai dar dirbo tęstinio leidinio „Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Literatūra“ atsakinguoju redaktoriumi, 1992–2000 m. buvo Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyr. mokslo darbuotojas, 1989–2014 m. ėjo Simono Stanevičiaus bendrijos metraščio „Aitvarai“ atsakingojo redaktoriaus, 1997–1998 m. – Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto vyr. redaktoriaus pareigas. 1988 m. jis tapo Lietuvos rašytojų sąjungos nariu.

Daugiausia tyrinėjo ir rašė lietuvių XIX a. literatūros eilėdarus, teorijos, estetikos temomis. Nemažai jo publikacijų paskelbta Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje. Jis yra recenzavęs daug grožinių ir literatūros mokslo knygų, parengęs spaudai ir išleidęs įvairių knygų. Yra buvęs dvidešimties liuanistinių disertacijų vadovas.

J. Girdzijauskas – vienas iš Pasaulio liuanistų bendrijos, Maironio ir Maironiečių draugijų įkūrėjų.

Jis pasirūpino, kad dienos šviesą išsvystų jo mokytojo profesoriaus Jurgio Lebedžio mokslo darbai – jie buvo išspausdinti 1972 m. „Lituanistikos barų“ antroje knygoje, o paskaitos išleistos 1977 m. „Senajoje lietuvių literatūroje“. J. Girdzijauskas spaudai parengė ir straipsnių apie savo mokytoją knygą („Profesorius Jurgis Lebedys“), kuri buvo išleista 1983 metais.

J. Girdzijauskas spaudai yra parengęs ir 1968 m. išleistus Valerijono Ažukalnio „Raštai lietuviški“, kartu su Liucija Citavičiūte – 1990 m. pasirodžiusį Kristijono Milkaus „Pilkainis“, o kartu su Ž. Piličiausku – Henriko Radausko poezijos rinkinius „Pasauliu netikiu, o Pasaka tikiu“, kurie išspausdinti 1993 metais.

J. Girdzijauskas yra ir daugelyje leidinių ištais ir fragmentais paskelbtos studijos „Žemaičių kultūriniai sambūriai XVI–XIX a.“ autorius.

1985 m. J. Girdzijauskas už straipsnį apie Antaną Strazdą buvo apdovanotas žurnalo „Pergalė“ premija. Leidinio „Literatūra ir menas“ premija jam buvo paskirta 1989 m. už straipsnį apie Bernardą Brazdžionį. 1998 m. profesorius apdovanotas Lenkijos ordino „Už nuopelnus Lenkijos Respublikai“ Riterio kryžiumi, 2002 m. – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 4 laipsnio ordinu, o 2005 m. – Lietuvos mokslo premija.

J. Girdzijauskas amžinam poilsiui atgulė Paupio kapinėse – to paties Paupio miestelio, kuriame jis baigė pradžios mokyklą ir kuriam skirtą knygą kaip vyriausiasis leidinio redaktorius jis spaudai parengė 2009 m. (leidinį sudarė Antanas Pocius, išleido Simono Stanevičiaus bendrija). Šioje knygoje buvo išspausdinti ir penki prof. Juozo Girdzijausko tekstai: „Paupys – mano šviesulys“, „Širdžiai brangus kampelis“, „Antanas Bacys – pirmoji pagalba ir gyvenimo viltis“, „Kalupių kaimas: žmonės ir jų likimai“ bei „Eugenijus“ (apie rašytoją, gerą savo bičiulį Eugenijų Ignatavičių). Paupio kapinėse amžinam poilsiui yra atgulę ir J. Girdzijausko tėvai, daug kitų artimiausių jo žmonių.

J. Girdzijauskas Vilniuje buvo sukaupęs didžiulę asmeninę biblioteką, kurią jis turtino iki pat paskutiniųjų savo gyvenimo dienų. 2015 m. sausio 17 d. ši biblioteka oficialiai perduota Raseinių rajono savivaldybės viešajai bibliotekai.

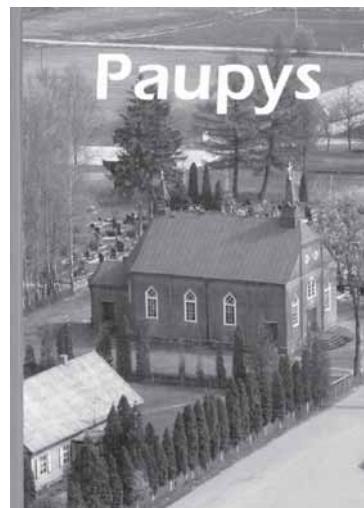
JUOZO GIRDZIJAUŠKO BIBLIOGRAFIJA

1. *Lietuvių eilėdara: silabinės-toninės sistemos susiformavimas*, Vilnius: Vaga, 1966.
2. *Lietuvių eilėdara: mokymo priemonė*, Vilnius, 1967.
3. *Raštai lietuviški / Valerijonas Ažukalnis*, – Vilnius: Vaga, 1968.
4. *Jurgis Lebedys. Senoji lietuvių literatūra*, Vilnius: Mokslas, 1977.
5. *Lietuvių eilėdara: XX amžius*, Vilnius: Mokslas, 1979.
6. *Eilėdara: metodinės rekomendacijos*, Vilnius, 1980.
7. *Literatūros teorijos apybraiža* (J. Girdzijauskas parengė spaudai knygą kartu su kitais autoriais), Vilnius: Vaga, 1982.
8. *Profesorius Jurgis Lebedys: straipsnių rinkinys*, Vilnius: Mokslas, 1983.
9. *Lietuvių poetikos pradmenys*, Vilnius: Vaga, 1985.
10. *Literatūros terminų žodynas: eilėdara*, Vilnius: Baltos lankos, 1998.
11. *Lietuvių literatūros istorija: XIX amžius*, Vilnius: LLTI, 2001.
12. Juozas Girdzijauskas, Aistė Virbickaitė, *Kražiai amžių sandūroje*, Vilnius: VDA leidykla, 2005. – 139 p.: iliustr.
13. *Lietuvių literatūros vagoje*, [straipsnių rinkinys], Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006.
14. *Jonas Billūnas. Ir rados stebuklas*, Vilnius: LRS leidykla, 2007.
15. *Simonas Stanevičius. Raštai*, [fotografuotinis leidimas, sudarė Jurgis Lebedys, Juozas Girdzijauskas], Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, 2 kn.

LITERATŪRA:

1. Vytautas Kubilius, „Juozapas Girdzijauskas“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004, t. 6, p. 699.

JUOZAS GIRDZIJAUŠKO KALBOS, PASAKYTOS PAUPYJE 1993 M. RUGPJŪČIO 1 D. PER PORCIUNKULĖS ATLAIDUS, FRAGMENTAS

Antano Pociaus sudaryta, prof. Juozapo Girdzijausko redaguota 2009 m. Simono Stanevičiaus bendrijos iniciatyva leidykloje „Naujas LANKAS“ spaudai parengta ir spaustuveje Morkūnas ir Ko“ išleista monografija „Paupys“

„Paupys, Paupio parapija, visa Paupio žemė – tie miškai ir tos tarpumiškės, tie keliai, keleliai ir takai, tie upeliai ir upeliūkščiai, tas permainingas dangus viršum Paupio apylinkių, – visa tai man yra nepaprastai brangu, galima sakyti, šventa. Paupys man yra didelės miestas – mano vaikystės miestas, mano širdies šventovė.

Čia, už to žaliojo miško, Kalupių kaime, aš atėjau į pasaulį. Šitoje Paupio bažnyčioje buvau pakrikštytas. Paupio mokykloje išėjau pirmuosius mokslus. Kunigas Kazimieras Telksnys ir mokytojas Antanas Kalnaitis buvo man, peržengusiam gimtųjų namų slenkstį, pirmieji dvasios vadovai. Jų šviesų paveikslą, apgaubtą šventumo aureole, tebesinešioju savo širdyje. Šiose jaukiose Paupio kapinėse ilsisi mano tėveliai, mano broliukas ir senelė, giminės ir kaimynai. Matyt, ir man, apsukusiam gyvenimo ratą, teks čionai sugrįžti su saviškiais ilsėtis.

Man labai gaila, kad, gyvendamas toli nuo Paupio, negaliu girdėti Paupio varpų, kurie ne šiaip sau skambėdavo, o giedote giedodavo. Toji Petro ir Pauliaus sutartinė giesmė atsklisdavo per mišką į mano gimtąjį kaimą, atnešdama ką nors nepaprasta ir šventiška: paragindama maldai, kviesdama Šventųjų Mišių, mišparų, gegužinių pamaldų arba pranešdama žinią, kad kas nors iš parapijiečių jau baigė šios žemės vargus.

Dan–gun–sie–la,
Kū–nas–že–mèn,
Dan–gun–sie–la,
Kū–nas–že–mèn –

taip giedodavo Petras ir Paulius, kaip sakydavo man mano mama.

Man daug ko gaila, man visko gaila, kas buvo mano vaikystėje Paupyje, tačiau tas gailėstis susilieja su džiaugsmu, kad Paupys tebėra, kad tebesu aš, kad esame mes, kuriems neužginta Paupį mylėti ir gerbti, jį puoselėti ir gražinti.

Paupys išgyveno viską, ką išgyveno visa Lietuva: karus ir pokarius, kalėjimus ir sibirus, išdavystes ir pasiaukojimus. Paupys turi savo istoriją, nė kiek ne menkesnę negu didžiųjų miestų istorijos.“